

Рад примљен: 23. 12. 2015.

Рад прихваћен: 28. 2. 2016.

Оригинални
научни радАлександра Л. Стошић¹

Универзитет у Београду, Учитељски факултет

doi: 10.5937/inovacije1601060S

Функционалности уџбеничкој композицији у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе²

Резиме: Циљ рада је испитивање функционалности музичкој материјала из уџбеничке музичке културе са аспекта улоге у вокалном развоју, а у складу са природним вокалним сазревањем ученика узрасна од седме до једанаесте године. Анализиран је систем који уџбенички композицији креира избором музичкој материјала и припадајуће звучној материјала (CD уз уџбеник), као и начин на који је приручник методичким упућивањима појасује. Профил уџбеничкој композицији сагледан је кроз методички потенцијал који пружа као развојно-психичко средство јасовним и интерактивним способностима. Намера је била да се представе ауторске стратегије које креирањем избора и редоследом музичкој садржаја стимулишу и изазивају даљи развој оба вида вокалног развоја. Резултати су указали да уџбеник може бити канал који функционално подстиче развојне фазе вокалних способности. Ипак, емпијским истраживањем утврђено је да само једна трећина учитеља користи уџбеник као системско средство у настави кроз сва четири разреда, што указује на употребу јачања професионалних композиција у ситуацији када уџбенике различитих издавача мењају из разреда у разред. Методичке импликације рада усмерене су ка сагледавању могућности за нова решења при креирању структурних компоненти уџбеника и предлозима за јачање везе музичкој и језичкој развоја.

Кључне речи: уџбенички композицији музичке културе, вокалне способности, амбијус, јасовне и интерактивне способности.

1 aleksandra.stosic@uf.bg.ac.rs

2 Рад представља прерађен експозе докторске дисертације *Функционалности уџбеничкој композицији у развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе*, одбрањене 29. 10. 2015. године, на Учитељском факултету Универзитета у Београду, пред Комисијом у саставу: проф. др Г. Стојановић (ментор), проф. др И. Дробни и доц. др А. Милетић.

Увод

Певање је дубоко уграђено у музички идентитет једног народа, преко којег се данас може препознати и дешифровати музички код исконских, старих напева и мелодија. „Певање је универзално и налази се у свим културама“ (Peretz, 2008: 4). Али зашто онда сва школска деца не певају са лакоћом којом говоре, односно у којим случајевима је вокални развој продуктиван, а у којим случајевима стагнира или регресира – једно је од кључних питања од којег се пошло у истраживању. Интересовала нас је и природа везе језика и музике (Antović, 2009; Belić, 2000; Peno, 2013; Petrović, 2014) и како се она рефлектује на музичком материјалу (Despić, 1986). Међутим, неспорна чињеница је да се „сензорна способност дискриминирања [звука] развија у култури“ (Bleking, 1992: 14) у којој дете одраста, што увелико генерише развојни пут вокалног сазревања, као и улазну музичку грађу.

Ретроспективним приступом и поређењем свих мишљења релевантних музичких стручњака који су промишљали о националној и културној потреби освешћивања децјег бића кроз чување и неговање првенствено народне, матерње мелодије (Вајић, 1904; Drobni, 2008; Mokranjac, 1901/2; u: Vasiljević, 2000; Nastasijević, 1972; Vasiljević, 1940a, 1940b; Vasiljević, 2006), али и улози и значају певања у школи, долазимо до синтезе у одговору на постављено питање које исказујемо попут Блекингове дилеме о утицају и културној функцији музике, првенствено песме у друштву и култури: „Зашто пјевати, плесати и, уопште, имати игре? Зашто се бринути о побољшању музичке технике ако је циљ извођења заједничко социјално искуство? Функције музике у друштву могу бити одлучујући чиниоци који унапређују или спутавају латентне музичке способности [...]“ (Bleking, 1992: 44).

Основна теза коју смо издвојили у овом сегменту теоријског разматрања је да певање у разреду снажно утиче на овладавање одређеним

певачким искуством у колективном вокалном извођењу које на својеврстан начин функционално подстиче музички и језички развој (Porović, 2002; Stošić, Janjić, 2011). У раду је подвучен значај *јрујној, заједничкој* певања (Smith, 1963; u: Radoš, 2010; Vasiljević, 2006). Савремена истраживања пружила су нови оквир који сеже у домен неуропсихолошких истраживања (Antović, 2004; Antović, 2009; Levitin, 2011), где се музичком образовању даје значајнији простор. Иако се и раније претпостављало да певање активира централни нервни систем, дакле, да холистички делује на поједине зоне у обе хемисфере мозга, као и језик уосталом, а не само на једну хемисферу (латерализовану на десној страни у већини случајева за музику), савремена истраживања потврдила су ставове о коришћењу обе мождане хемисфере при певању песме. Докази неуромузичких истраживања (Peretz & Zatorre, 2005) пружили су нова сазнања која наводе да певање текстом директно успоставља кореспонденцију са зонама важним не само за музичко већ и језичко подручје (Брокина зона и Верникова регија). У том смислу, музички материјал на коме се развија глас јавља се као битан елемент подршке психофизичког развоја и интересовања детета у појединим фазама вокалног развоја. Певање је, дакле, музичка активност која у разреду готово увек захтева колективни одговор, као и, осим социјалне, музичку сарадњу солисте и одељенског хора, па, самим тим, појединци у групи морају водити рачуна о синхронизовању и адаптирању свог певања и доживљаја песме, прилагођавајући своје певање целој групи. Тиме се значај и функција певања у разреду не исцрпљују, већ се у том контексту могу поставити додатна питања: 1) Који су то музички материјали из уџбеника који би могли бити подстицајни за појединце који су врло различити и специфични у својим потребама, могућностима, музичком потенцијалу, а остати у оквиру само једног часа музичке културе недељно? и 2) На који начин деловати уџбеничким компле-

том омогућавајући учитељу да добије музички и методички материјал, који ће искористити у различитим облицима наставе, како би се значај певања прожео у споју различитих активности ученика, помогао холистичком потенцијалу ученика, ширећи димензије његовог музичког и општег развоја?

Теоријске основе рада

Како је проблем дефинисања вокалног развоја у вези са области стручних дисциплина које су укључене у процес образовања и неговања гласа, осветлили смо могућа прожимања са аспекта вокалне педагогије (Arsikin, 2000; Свејић, 2009; Garcia, 2002; Garcia, 2003; Lehmann, 2004; Završki, 1979), не заобилазећи кључне елементе овог вида развоја када се говори о музичким карактеристикама певаног гласа детета.

Истичемо, још једном, чињеницу да је у деловању на развој вокалних способности битно да сви ученици, пошто је основна школа у питању, стекну довољно неформалног и формалног искуства, без одузимања права да певају, иако су им, условно речено, „ограничења“ музичких способности највиша у домену тачне интонације, а донекле и прецизног извођења ритма. Ово истичемо из два разлога. Први је сагласност свих „великих имена“ из области психологије музике у свету (Revesz, Marsel, Sloboda) да је *музикалности* појединих ученика у степену, а не по принципу „све или ништа“ (Radoš, 2010), због чега ученике не смемо лишити могућности да осете лепоту и радост, пре свега, вокалног музицирања. А други, савремена неуролингвистичка и музичко-психолошка истраживања (Peretz & Zatorre, 2005; Peretz, 2008) показују изузетну важност правовременог испољавања вокалних способности, којим дете поступно овладава од рођења, упоредо са развојем говора матерњег језика.

У намери да расветлимо могуће наслањање на когнитивно-развојне теорије у раду, проучили смо делове Гарднерове теорије уметничког развоја и пружили увиде важне за потребе млађег школског узраста. Ослонили смо се на део који се теоријски приближава приступу Виготског (Vigotsky, 1996), за који се још увек тражи пут у деловању на неке аспекте музичког развоја. Настава која излази „у сусрет“ развојним потребама неопходна је јер би „круто уважавање узрасних норми (које) потцењује дететове могућности [...]“ (Radoš, 2010: 230) превидало чињеницу да је *суштина процеса музичког развоја* повезана са појединцем и да се састоји од „интеракције детета у датој тачки његовог развоја“ (Zimmerman, 1971), „при чему је узраст (када ће се нека карактеристика испољити) само један од чинилаца, а никако једина детерминанта“ (Radoš, 2010: 230). Прихватање оваквог става значи изузетно вођење рачуна о улазној музичкој грађи (Vasiljević, 1940; Vasiljević, 2006), те је избор музичког материјала једна од детерминанти дететовог будућег вокалног развоја. Због тога, у раду инсистирамо на правовременом коришћењу уџбеника кроз сва четири разреда као функционалног наставног средства у свакој фази вокалног развоја, како је за њега потребан процес, чиме је фокус стављен на његову образовну функцију у релацији са развојном функцијом, а осветљена је и васпитна, као и социокултурна димензија уџбеника, чиме се рад приближи темељима социокултурне теорије развоја Виготског. У том контексту поставили смо два питања: *Какав нам уџбеник треба?* и *Колико је неопходна спрема свих јединица уџбеничког материјала?*

Затим, у делу рада који се односио на *Методичка ушмељења у раду на развоју вокалних способности* уочен је проблем код прецизирања термина и појмова из области соло певачке праксе (на пример, регистар, апођо, атака и сл.) и њихове модификације према потребама исхода важних у основној школи. Путевима

које је трасирала Милица Манојловић, дугогодишњи диригент хора *Колибри*, али и соло певачица по вокацији, послужили су као илустрација коришћења могућег речника термина који је у асоцијативној вези са научним и стручним терминима (Milanković, 2003; Milanković i Petrović, 2014; Petrović, 2000), а који може послужити као пример учитељима, упућујући их на начине приступа у раду када вокална знања преносе ученицима млађег школског узраста. Дакле, дат је пример добре праксе. Овај део рада завршен је постављањем смерница које дубље паралеле имају у споју музичког и језичког развоја, нарочито у специјално конструисаним ортоепским вежбама уклопљеним са вежбама дисања и дикције. Наиме, понудили смо структурни стожер уџбеника, са акцентом на искоришћавање полифункционалности песама (Stošić, 2008) креирањем допунских решења за побољшање постојећих стратегија при конципирању спреге три јединице уџбеничког комплета – уџбеника, звучног записа (CD-а) и приручника.

Методолошки оквир истраживања

Методологија истраживања

Предмет истраживања односи се на испитивање музичког материјала у уџбеничким комплетима са аспекта њихове методичке функционалности за обезбеђивање развоја вокалних способности, а у складу са природним вокалним сазревањем ученика узраста од седме до једанаесте године. Заправо, истражили смо колико и на који начин заступљени музички материјал из уџбеника подржава и изазива даљи вокални развој. Како уџбенички комплет чини целину која поткрепљује све аспекте његовог деловања, а у складу са савременим интенцијама наставе, предмет рада су и његове независне компоненте, као и њихова улога и сврсисходност у систему, у деловању на откривање механизма којим постају адекватно средство вокалног развоја.

Циљ рада односи се на анализирање валидности и оперативности музичког материјала као потпоре, ефикасног средства у развоју гласовних и интерпретативних способности. Уочен је систем који уџбенички комплет креира избором музичког материјала и припадајућег звучног записа (CD-а) из уџбеника и у којој функцији је подржан методичким упутствима из приручника. Постављени су *задачи истраживања*:

- Испитати амбитус, регистар и редослед песама/музичких игара/певаних бројалица;
- Сагледати меру, тематику, музичку артикулацију, темпо и динамику предложену за музички садржај из уџбеника, чиме ће се добити профил уџбеника у деловању на развој интерпретативних способности. Условно, пратили смо кретање мелодије и кореспонденцију са ортоепским елементима, као и тонски род;
- Испитати функционалност методичких захтева и упутстава из приручника која се односе на ширење амбитуса гласа;
- Утврдити функционалност методичких захтева и методичких упутстава која се односе на изражајне елементе у интерпретацији;
- Испитати избор и редослед музичког материјала на аудио-запису (CD);
- Испитати на који начин учитељи користе музичке садржаје из уџбеничког комплета.

Општа хипотеза на којој се заснива проучавање ове теме је следећа. Наиме, претпоставља се да садржаји уџбеника музичке културе, уколико се системски користе, кроз сва четири разреда, могу деловати у правцу развоја вокалних способности. У том смислу, једна од основних хипотеза на којој се заснива проучавање теме јесте да се развој амбитуса гласа за одређе-

ни узраст може подстаћи коришћењем музичког материјала из уџбеника и да се ученици кроз одговарајуће музичке садржаје воде ка захтевима/исходима програма у сагласности са природним вокалним могућностима. Помоћне хипотезе су: а) Тематски садржај музичких примера, темпо и динамика сагласни карактеру песме, различита музичка артикулација, као и обезбеђивање музичког материјала оба тонска рода, доприносе развоју интерпретативних способности; б) Уџбеник је доминантно средство у настави музичке културе. Међутим, учитељи га користе само у једном разреду, ређе као систем који подржава уџбенички комплет; в) Непланско коришћење песама подстакнуто је ниским методичким компетенцијама учитеља како бирати уџбеник и на који начин песму користити у полифункционалној улози.

У истраживању су коришћене *метода теоријске анализе* и *дескриптивна метода*. Дескриптивна метода коришћена је код описа анализираних музичких садржаја из уџбеника. Од техника је коришћена квантитативна и квалитативна анализа садржаја (песама/музичких игара/певаних бројалица) у уџбеницима музичке културе од првог до четвртог разреда основне школе. За јединицу анализе коришћен је појединачни музички садржај из уџбеника и припадајући звучни материјал, као и налози/упутства из приручника који се односе на развој оба вида вокалних способности. За ово истраживање конструисани су посебни инструменти: а) Протокол за анализу уџбеника (ПаУџ); б) Протокол за анализу приручника (ПаПр); в) Протокол за анализу аудио-материјала (РСД). За испитивање заступљености музичких садржаја који су потпора вокалном развоју према конструисаном протоколу направљене су фреквенцијске табеле, док је за испитивање ставова учитеља конструисан анкетни упитник.

Истраживање је усмерило потребе рада ка бирању два узорка. Први узорак истраживања

чинили су одобрени уџбенички комплети музичке културе за три издавачке куће: *Креативни центар*, *Завод за уџбенике* и *Klett*. У узорак су ушле две издавачке куће (*Креативни центар* и *Завод за уџбенике*) које се, према реализованом истраживању, (2013/2014) највише користе у школама у Србији, као и уџбенички комплет издавачке куће *Klett*, који највећи део музичког материјала посвећује вокалном развоју. На другом узорку примењен је експлоративни упитник конструисан за потребе истраживања. Конструкција питања вршена је на основу резултата из пилот фазе истраживања (N=32). У истраживању је учествовало укупно двеста деведесет осам професора/наставника разредне наставе (у даљем тексту учитељи), од чега су 90,3% узорка чиниле жене (N=269), а 9,7% мушкарци (N=29). Испитани су наставници из деведесет пет основних школа, из четрдесет шест места различите величине широм Србије. Првим сетом питања добијени су општи подаци о испитаницима (школа, место, пол, степен образовања, место образовања, дужина радног стажа). Други део упитника садржи двадесет два питања затвореног и отвореног типа. Другим сетом питања настојали смо испитати начин коришћења уџбеничког комплета у настави музичке културе. Желели смо увидети које уџбенике користе и како их примењују у наставном процесу. Битно је било довести у везу начин коришћења уџбеничког материјала из уџбеника у конкретној наставној ситуацији када уче нову песму и када је понављају.

Анализа резултата и дискусија

Сагледавајући систем који аутор издавачке куће *Креативни центар* предлаже за ширење амбитуса у сва четири разреда (Табела 2, Прилог 1), креиран избором музичког материјала и редоследом, може се констатовати следеће:

- Мала поступност у музичком материјалу који обезбеђује постепеност у ши-

рењу амбитуса у првом делу уџбеника за први и други разред, док је други део свих уџбеника адекватнији, нарочито у другом и четвртом разреду. Почетни музички примери уџбеника првог и другог разреда веома су захтевног амбитуса (секста, септима, октава), без вођења рачуна о основним дидактичко-методичким принципима. Не постоји доследност и континуитет у ширењу амбитуса гласа;

- Уџбенички комплет *Креативної центри* нуди музички материјал који од првог разреда шири границе амбитуса ка дубоком и високом регистру са тоновима који су изнад природне вокалне границе, што није у складу са физиолошким могућностима природног вокалног сазревања и почецима рада на развоју гласа;
- Уџбеник за трећи разред шири амбитус само ка високом регистру, па се уочава да музичким материјалом недовољно поткрепљује природно вокално сазревање при ширењу дубоког регистра. Док се за уџбеник четвртог разреда може констатовати да, иако има адекватан амбитус, само једна песма шири доњу границу амбитуса у односу на амбитус који је требало да освоје у трећем разреду. За горњу границу високог регистра сагласни смо да је довољно остати у већ проширеним границама амбитуса гласа, како је и аутор навео.

Уџбенички комплет издавачке куће *Завод за уџбенике* нуди највећи избор адекватног музичког материјала, као и најмањи проценат одступања, што се види из резултата приказаних у Табели 3 (Прилог 1).

Сагледавањем музичког материјала из уџбеника *Завода за уџбенике* констатовано је: 1) Уџбеници за први и други разред имају адекват-

но постављен музички материјал, осим у једном примеру песме у првом разреду, што се у односу на целокупан корпус песама сматра спорадичним, нарочито што аутор у приручнику објашњава став за његову другачију сврху, у односу на ширење амбитуса ка дубоком регистру, јер се захтева процена регистра у којем ученици боље певају. Уџбеници издавачке куће *Завод за уџбенике* у великом проценту обезбеђују поступност у ширењу амбитуса, како у уџбенику, тако и у додатном материјалу из приручника, који нуди већи избор адекватног материјала који продубљује потенцијале уџбеника. У првом разреду нема неадекватног материјала за ширење амбитуса ка високом регистру. С друге стране, други разред има цео корпус адекватног материјала са изузетком једне песме, са минималним одступањем, па пред крај другог разреда не одступа значајно од потреба вокалног сазревања, чак се може констатовати да им иде у сусрет пошто је то период када физиолошки глас може изводити дубље тонове, без страха од патолошких промена; 2) У уџбенику за трећи разред, из разлога који се односе на музичку писменост, фреквенција адекватног вокалног материјала се смањује, али и даље постоји поступност у пружању довољно великог корпуса песама који је адекватан за ширење амбитуса. Приручник такође пружа додатни музички материјал са овом сврхом. Велики број песама већег је амбитуса, што обезбеђује паралелу у раду, без ометања природног вокалног сазревања. Уџбеник за четврти разред адекватан је постављеним критеријумима, нарочито што обезбеђује музички материјал за даље ширење граница амбитуса у оба регистра.

Кључни резултати анализе с аспекта ширења обима гласа уџбеника издавачке куће *Klett* представљени су у Табели 4 (Прилог 1), а закључује се следеће: 1) Песме у уџбенику за први разред већином су адекватног амбитуса, али је прва трећина уџбеника неадекватног регистра и редоследа, са песмама које полазе од терце, али се одмах шире ка квинти и септими, ка песма-

ма мањег и већег амбитуса у оба регистра. Песме захватају тонове дубоког и високог регистра већ у првом разреду. Уџбеник другог разреда има адекватнији избор песама, али остаје у већ проширеним границама амбитуса, као и у првом разреду; 2) Корпус одабраних песама из трећег разреда изузетно је мали. Нема песама које даље шире границе амбитуса ни ка високом ни ка дубоком регистру, па се може констатовати да уџбеник за трећи разред не излази у сусрет вокалним потребама природног сазревања, нити нуди већи број додатног материјала како се рад на развоју амбитуса не би запоставио. Остаје се у границама музичког материјала који је освојен у првом разреду, чак и мање, јер се глас не шири ка дубоком регистру, иако вокално сазревање то захтева. У овом разреду се примећује могућност за вокалну стагнацију. Уџбеник четвртог разреда доноси мало већи корпус песама. Предвиђене су песме за ширење горње границе амбитуса, што сматрамо делимично задовољавајућим.

Квантитативни и квалитативни подаци из анализе дали су потврду за извођење коначно закључка како би се потврдила општа хипотеза:

Хо (1) Хипотеза је потврђена у целини за сва четири уџбеника музичке културе из издавачке куће *Завод за уџбенике* као системски приступ аутора у постепеном вођеном креирању услова за постепени развој гласовних способности. Сва четири уџбеника усклађена су са потребама вокалног сазревања ученика млађих разреда основне школе и изазивају развој ширења амбитуса гласа правовремено и континуирано. За уџбеничке комплете издавачких кућа *Креативни центар* и *Klett* хипотеза је делимично потврђена из разлога недовољне подршке вокалном развоју, нарочито у стимулисању потреба правовременог изазивања у ширењу доњих граница амбитуса гласа.

За приручник издавачке куће *Креативни центар* констатовано је:

1. Квантитативни резултат из приручника и квалитативни приступ садржајима који се односе на песме/музичке игре упућује да процес ширења обима гласа није правовремено истакнут у захтевима у циљу/задатку часа, јер није поткрепљен од првог разреда. Једини захтев за ширење обима гласа у истакнутим циљевима часа налази се тек у трећем разреду (за две песме чији је амбитус секста и септима), па не успоставља систем који је неопходно водити у захтевима од првог разреда. Иако постоје, захтеви у задатку часа који упућују на ширење амбитуса, од другог до четвртог разреда, налазе се на делимично адекватним или неадекватним примерима, док су за кључне примере из четвртог разреда изостали.

Пошто „[...] начин на који је приручник уобличен и структурисан, на који је организована и изложена његова садржина, указује, између осталог, и на развијеност концепције на коју се он ослања, али и какав приступ подацима, чињеницама, схватањима и другим средствима и ослонцима стручног начина мишљења код наставника подржава у смислу методичке основе [Левков, прим. А. С]“ (Levkov, 2007: 317) мишљења смо да непостојање захтева за ширењем гласа у циљу часа, осим у једном примеру, као и њихова ниска фреквенција у задатку часа, без паралелизма и адекватног стручног објашњења у методичком упутству, не може дати системску подршку развоју гласовних способности кроз сва четири разреда;

2. У методичким захтевима и методичким објашњењима за изражајно певање постоји јасно *шћа*, на којим примерима аутор жели да подстакне интерпретацију, док у методичким упутствима

недовољно приближава начин рада на изражајном певању. Инструкције су најчешће уопштене и непотпуне, па учитељ најчешће мора сам открити *зашто* је одређени музички садржај важан и *како* да га пренесе на најбољи могући начин;

3. Захтев за вишегласним извођењем и методичким упутством јасно је наглашен у приручнику. Ипак, квалитативна анализа приручника за четврти разред указала је само на постојање методичких упутстава, *шпи* се развија овом врстом певања, али *зашто* није наведено у смислу развоја хармонског слуха и даљег рада на интерпретацији, већ искључиво ради схватања музичког појма (двогласно певање). Прецизирање начина рада непотпуно је и нејасно, тако да су сва три упутства (*шпи*, *зашто* и *како*) веома слична и захтевају велику компетенцију учитеља, јер се не предвиђа припремни поступак, као ни објашњење како унапређивати ову врсту рада на вокалним способностима.

За приручник издавачке куће *Завод за уџбенике* констатовано је:

1. У сва три приручника постоји систем који указује на јасна методичка полазишта у раду на развијању гласовних способности. Ауторка креће од народног трихорда ре-ми-фа, дакле, средњег регистра, у „удобној колевци гласа“, како је он језгро матерње мелодије, ширећи га ка тетраорду, пентаорду и секстаорду, не прелазећи границе узрасно постављеног амбитуса који је у сагласности са потребама вокалног развоја, осим у ретким примерима који добијају своју улогу посматрајући цео корпус датих песама;

2. У захтевима/методичким упутствима јасно се запажа на који начин се користи музички материјал из уџбеника и са којом сврхом. Захтеви у општим упутствима јасно указују на *шпи*, *зашто*, *чиме* и *како*, док се циљано појављују на кључним примерима важним у постављању граница за ширење гласа, вођењем рачуна о свим методичко-дидактичким захтевима у компоновању методичког садржаја, који често води хоризонталном и вертикалном повезивању градива (музичког материјала), што је од изузетног значаја за подупирање потреба вокалног развоја;

3. Редослед песама из допунског музичког материјала, који се налази као допуна садржајима из уџбеника, адекватан је захтевима и упутствима у којима се види континуитет у методичким објашњењима и њихов квалитативни раст у усложњавању инструкција, сходно потребама вокалног развоја. Доследност се огледа у сва три разреда, јер музички материјал обезбеђује довољан број примера како не би дошло до „вокалне стагнације“, пошто музички материјал обезбеђује коришћење полифункционалности песама, нарочито што приручник нуди отворену структуру која омогућује адекватно допуњавање музичких садржаја;

4. У методичким захтевима/упутствима за изражајно интерпретирање јасно се уочава *шпи*, *чиме*, *зашто* и *како* од првог до трећег разреда. Допунски музички материјали системски надопуњују уџбеник адекватним сложенијим примерима који могу ићи у сусрет развојним потребама вокалног сазревања, утичући истовремено на оба вида вокалних способности. Интерпретација се гради по-

чев од једноставних музичких садржаја једногласних дечјих песама различитог садржаја, расположења, метроритмичких карактеристика, ка певању паралелних терци у двогласу, као изазов на крају трећег разреда, а системски води у четвртом разреду. Иако приручник за четврти разред још увек није штампан, очекује се исти пут који су аутори поставили у прва три разреда, а што уџбеник за четврти разред и додатни материјал сасвим извесно подржавају.

За приручник издавачке куће *Klett* констатовано је:

1. Захтеви који се односе на ширење амбитуса гласа јављају се у приручницима за сва четири разреда. Гранични амбитус, диктиран према вокалном сазревању узраста, у овом приручнику не даје се прецизно, али ауторка свакако говори о песмама малог амбитуса и да на њима треба започети заједничко вокално искуство. Запажено је да се у упутствима не налазе прецизни амбитуси, већ чешће уопштен оквир „песма је пригодног амбитуса“, „невеликог“, „адекватног“, „примереног“ амбитуса, док се у вокализама прецизира амбитус;
2. За прву посматрану варијаблу (амбитус гласа), у сва четири разреда, постоји *ишѝа*, *зашѝо* и *чиме* се глас шири, али су поступци који воде ка том циљу (*како*) дати на тежем и мање блиском музичком материјалу (вокализе, ауторске песме), нарочито за узраст првог и другог разреда;
3. Када се посматра друга варијабла (интерпретација), квалитативна анализа показала је да постоји јасно *ишѝа* и *зашѝо* се одређене песме изражајно певају, али да је полазиште које ка томе води, *како*, постављено уопштено за сва чети-

ри разреда, па нема усложњавања захтева у интерпретацији у приручницима за први и други разред. Наиме, захтеви су постављени нереално у односу на когнитивно-развојни период у коме се ученици налазе, јер се од првог разреда инсистира на психолошком тумачењу текста и примени динамичког нијансирања;

4. Приручници за трећи и четврти разред методичким упутствима не нуде даљи раст за усложњавање захтева, како при ширењу амбитуса, тако и у начинима интерпретације. Захтеви и упутства за интерпретацију су уопштени и нефункционални, нарочито у четвртом разреду. Само декларативно постоји *ишѝа* се развија, док за *како* аутор усмерава на слушање аудио-материјала, што не може бити прецизно методичко упутство.

Резултати приручника указали су да је за јасно и правовремено усмеравање на главне примере оба вида вокалних способности од изузетног значаја методичко полазиште, као и стратегије које аутор/и примењују ради његовог реализовања у наставном процесу. Пошто је уочен велики број методичких упутстава са неадекватним или непотпуним инструкцијама/објашњењима и њихова некореспонденција са задатком часа, предлог за унапређење садржаја уџбеничког комплета јасно усмерава на њихово усклађивање и правовремено постављање. Приручник мора тежити јасном хоризонтално вођеном објашњењу које градацијски расте с обзиром на природно вокално сазревавање, омогућавајући постепене кораке у фазама вокалног раста. Вертикално повезивање, кроз усложњавање методичких упутстава, мора бити поткрепљено општим методичким наслањањем на ставове који ослонац имају у музичким и психолошким теоријама развоја.

Мишљења смо да непостојање додатног избора музичког садржаја у приручнику осиромашује могућност за адекватно допуњавање учитељевог избора. Нарочито се показала мањкавом затворена структура могуће припреме часа коју поједини аутори нуде. У том смислу, важно је подвући да приручник мора садржати упутства за распевавање, адекватно понављање музичког садржаја, како би се полифункционални капацитет песама користио као подршка квалитетнијем музичком развоју ученика.

Певачке навике и вештине морају се стицати на познатом музичком материјалу, а надограђивати на новом садржају који је ближи развојном усложњавању захтева. У том смислу, музичка писменост није препрека, већ помоћ у бржем и сигурнијем овладавању вокалним способностима (Роровић, 2002), како у интонативној и ритмичкој прецизности, тако и у олакшавању интерпретације. Прецизна партитура, са наведеним ознакама за динамичко нијансирање и фразирање, а негде и са јасним смерницама у музичкој артикулацији, свакако ће помоћи вештијем сналажењу и адекватности у вокалном извођењу, где певање солмизацијом претходи певању поетским текстом.

Како је у приручницима уочен мали број, а у појединим и потпуни недостатак адекватних методичких упутстава који би водили олакшавању рада на двогласном певању, остављамо могућност да у том домену могу лежати будућа побољшања уџбеничког комплета. Полазиште је свакако већ постављено кроз дугогодишњи теоријски рад који препоручује др Зорислава Васиљевић (2006) и следбеници, али потребно је методички га уобличити креирањем пута који је адекватан потребама ученика основне школе:

У школама Золтана Кодаља у Мађарској двогласни и вишегласни солфеџо не издваја се од једногласног. Њихова пракса је показала да се тек појавом бар још једне деонице може постићи чиста интонација. Двогласно певање тако постаје средство за постизање техни-

ке чистог певања, за контролу постављених тонских функција, ритмичких односа [...] поред свих осталих задатака које двогласно и вишегласно певање има, на првом месту, са развијањем хармонског и полифоног слуха. [...] Редослед постављања двогласног певања не мора, и не може да буде сасвим једнообразан. У основним школама пожељно је почети од певања лакших дечјих песама са текстом у паралелном терцном кретању (Vasiljević, 2006: 158).

Методички пут за остваривање овог циља није лак, ни једностран, али би се свакако могао тражити и у кратким двогласним мотивима који би претходили извођењу дечјих песама са текстом, било да су уграђени у уџбеник или дати у приручнику кроз методичка упутства. О њиховој ефикасности за вокалну репродукцију говорио је још Миловук (Stojanović, 2001).

Кључни резултати који се односе на ставове учитеља из упитника указали су да највећи број испитаних учитеља користи уџбеник приликом извођења наставе музичке културе (92,8%). Хи-квадрат тестом тестирана је статистичка значајност разлике у броју учитеља који користе и не користе уџбеник ($\chi^2(1)=213.06$, $p<.001$). Учитељи који су се изјаснили да користе уџбеник музичке културе у највећем проценту (33,56%) користе издање *Креативної центри*. Као често коришћени, мада не у знатном проценту, наводе се и уџбеници *Завода за уџбенике* (17,50%) и *Нове школе* (16,78%), док мањи број учитеља користи уџбенике издавачких кућа *Егука* (8,05%), *Klett* (6,38%) и *БИГЗ* (1,34%). Само пет испитаника навело је да у настави комбинује више уџбеника, док 14,43% наставника није навело које уџбенике користи.

У Табели 1. приказано је да ли учитељ користи уџбеник као систем или само као методички алат у једном разреду ($\chi^2(2)=54.84$, $p<.001$). Највећи проценат учитеља користи уџбенике само у једном разреду (44,3%), трећина учитеља кроз све разреде (32,6%), док 11,7% уџбеник користи у разреду којем предаје и у још јед-

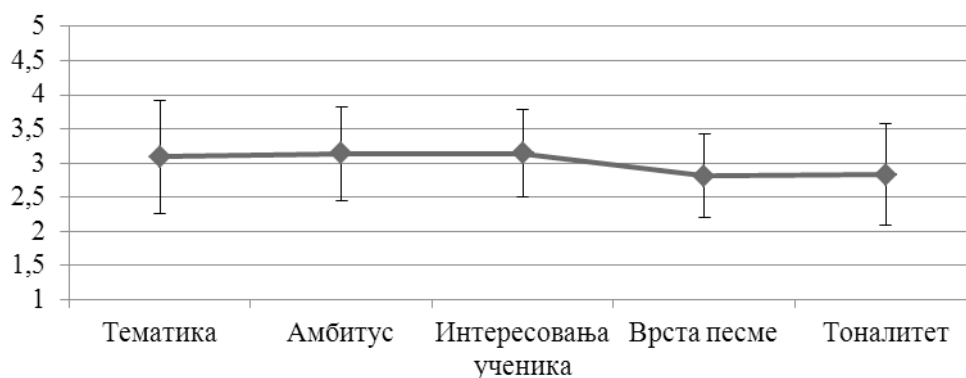
Табела 1. Начин коришћења уџбеника кроз разреде.

	Фреквенца	Процент	Кумулативни процент
Само у разреду који водим	132	44,3	44,3
Кроз све разреде	97	32,6	76,9
У разреду који сада водим и у неком другом	35	11,7	88,6
Без одговора	34	11,4	100
Укупно	298	100,0	

ном. Овај податак говори о великом проценту учитеља који не користе уџбенички комплет као системско средство у вокалном развоју, што не значи да проблем не перципирају из овог угла, јер су се у отвореним питањима изјашњавали о негативним искуствима када наслеђују уџбенички комплет који није био њихов избор.

У избору песама, учитељи се најчешће руководе уџбеником и додатним избором песама (71,8%). Знатно мањи број руководи се искључиво уџбеником (20,1%), а тек 5,7% наставника руководи се својим избором песама ($\chi^2(2)=221.22$, $p<.001$). Пошто је за вокални развој неопходно пратити методички пут кроз сва четири разреда, поставља се питање како учитељи који

наслеђују различите уџбеничке комплете из године у годину бирају музичке садржаје и какав је редослед песама које користе, нарочито за ширење амбитуса. Интересовало нас је и који параметри утичу на избор песама када учитељ сам бира песму. Резултати указују да следећи параметри утичу овим редоследом: интересовања ученика ($AS=3.14$, $SD=1.28$), амбитус ($AS=3.14$, $SD=1.38$), тематика ($AS=3.10$, $SD=1.66$), тоналитет ($AS=2.83$, $SD=1.49$), врста песме ($AS=2.81$, $SD=1.22$). Ипак, треба приметити да су просечне вредности за свих пет параметара готово уједначене, па бисмо могли закључити да учитељи ових пет аспеката сматрају једнако важним приликом избора песама (Графикон 1).

Графикон 1. Параметри којима се наставници руководе приликом избора песама (5 = најзначајније, 1 = најмање значајно).

Међутим, када смо желели видети који параметар од понуђених стављају на прво место, резултат се донекле променио: највећи је проценат оних учитеља који на прво место стављају тематику (15,8%), следи амбитус (10,7%), затим интересовања ученика (9,1%) и тоналитет (9,1%), а на крају је врста песме (4,7%). Посматрајући изнете кључне резултате из другог сета питања упитника, запажа се мали проценат учитеља који системски користи уџбенички комплет (једна трећина), као и недовољан проценат учитеља (17,50%) који користе уџбенички комплет за који смо потврдили да системски прати све фазе вокалног сазревања. Решење видимо у подизању професионалних компетенција учитеља, како за коришћење музичког материјала из уџбеника, тако и за његов избор и комбиновање са осталим музичким материјалима из збирки песама које често додатно користе у наставном процесу.

Закључак

Анализа уџбеника јесте један од начина његове евалуације. У анализи уџбеника важно је било сагледати потенцијал уџбеничког комплета као система. Значај теме видимо првенствено у методолошком делу рада који може бити добар ослонац експертизи уџбеника, јер је постављен независно и научним приступом, преко креираног инструмента у виду три протокола.

Мишљења смо да се на основу протокола за анализу музичког материјала, који су нама послужили као средство за анализу музичких садржаја, могу креирати параметри који би служили учитељу као оријентир у бирању и коришћењу музичког материјала, за потребе вокалног развоја, на одређеном узрасту, што свакако утиче на практични циљ овога рада. Самим тим, прагматични циљ рада може резултирати креирањем различитих конструкцијских решења, попут методичког портфолија који ће

подићи професионалне компетенције учитеља у бирању музичког материјала из уџбеника, али и бирању уџбеничког комплета који обезбеђује ефикасан развој и праћење развојних карактеристика вокалних способности ученика.

Резултати теоријског истраживања указали су на:

1) Значај и потребу за системским приступом развоју вокалних способности ученика млађих разреда основне школе, при чему су уџбеник и наставни програм компатибилно средство у његовом вокалном развоју. Наиме, неопходно је понудити могућност за отворену допуну и чешће измене наставног програма, јер би то ишло у смеру националног механизма који би избор музичког садржаја могао системски допуњавати. Пошто су нека емпиријска истраживања потврдила да средина има утицај на регистар у којем деца боље певају, мишљења смо да будућа истраживања вокалног развоја морају повести бригу о тонским карактеристикама одређених региона, што би подстакло да се направе национални наставни програми који би системски водили вокални развој ученика. Сличан приступ понуђен је у националном британском програму Sing up (Welch et al., 2009) за музичко образовање ученика основних школа.

2) Указано је на методички пут који одговара потребама природног вокалног развоја *просечно оддареној деци*, а не само *изузетно даровитој*. У основној школи постоји велика дисперзија у развојном нивоу вокалних способности, што је највише уочљиво у првом разреду, што због недовољне развијености вокалног апарата, али и због различитих искустава и музичких предиспозиција које биолошки носе. Због тога је од пресудног значаја музички материјал из уџбеника који обједињује потребе и могућности оптималног нивоа вокалног развоја, где је узраст *шачка пресека вокалног сазревања*, а *мајерња мелодија* добра полазна, улазна музичка грађа. У том смислу, музички материјал из уџ-

беника постаје средство са „развојно-формативном“ улогом (Ivić i sar., 2008), чиме се приближавамо савременим интенцијама у сагледавању уџбеничког комплета.

3) Иако је јасно да се не мора понудити исти музички садржај како би се развијале вокалне способности, ипак се мора поставити потпорни систем чиме избор и редослед музичког материјала подређује се потребама вокалног развоја ученика, у складу са дидактичким принципима компоновања уџбеника и музичким карактеристикама поднебља. Песме се морају функционално понављати, како би се глас постепено неговао и ширио у складу са нежним вокалним апаратом овог узраста.

У том смислу залажемо се за:

- Компатибилност уџбеника и приручника која се огледа у јасном указивању на кључне песме које подупиру развој, као и оне које изазивају даљи вокални развој.
- Приручник који има јасно обликовану методичку апаратуру са методичким упутствима и дидактичким стратегијама које *системски уланчавају* повећање захтева сагласно вокалном развоју ученика одређеног узраста (разреда).
- Отворену структуру приручника која би омогућила проблемско понављање песама које искоришћавају полифункционални капацитет песама са методичким упутствима која прецизно воде компетенције учитеља ка бирању музичког материјала у могућем допуњавању садржаја из уџбеника.
- Приручник који нуди додатни музички материјал којим сврсисходно потпомаже вокални развој. У оквиру њега могу бити понуђене песме које ће учитељ користити у ваннаставним активностима.

- Теоријски део рада упућивао је на чвршћу паралелу у повезаности музике и језика. Мишљења смо да се њихове релацијске везе и паралелни садржај, првенствено ортоепске вежбе, вежбе дусања и дикције, језичко и мелодијско поклапање акцената у уметничкој дечјој песми, морају огледати и у садржају уџбеника. Тиме би уџбеник ишао у сусрет развојним потребама музичког и језичког развоја, али и интенцијама савремене интегративне наставе. Управо овде видимо допринос у будућим померањима при структурисању компоненти уџбеника.

Остварени резултати емпиријског истраживања указали су да:

- Музички материјал креиран системом аутора уџбеничког комплета може бити функционално средство у вокалном развоју, чиме се подупиरे гласовни и интерпретативни развој.
- Професионалне методичке компетенције учитеља морају бити преиспитане у смеру бирања функционалних музичких садржаја који подржавају специфичне карактеристике музичког развоја. Потребно је јачати компетенције за избор песама, искоришћавање њиховог полифункционалног потенцијала у распевавању и певању у наставним и ваннаставним активностима.
- Звучни материјал уз уџбеник може бити важан сегмент потпоре развоју гласа, али много чешће интерпретације, што сматрамо логичним, јер се брзина снимка мора ускладити са карактером песме. Резултати су указали да побољшање овог медија мора ићи у правцу јасније дикције при певању, чистије интонације, без снимака који подржавају

назално певање и шушкање, јер су то највеће критике уочене при анализи.

- Садржај аудио-материјала мора садржати кључне песме из уџбеника, нарочито

оне које носе шири полифункционални потенцијал, како би биле узор у интерпретативном музичком изразу.

Литература

- Antović, M. (2004). *Muzika i jezik u ljudskom umu*. Niš: Niški kulturni centar.
- Antović, M. (2009). *Lingvistika, muzika, kognicija*. Niš: Niški kulturni centar.
- Arsikin, I. (2000). О педагогји певања. U: Milanković, V. (ur.). *Zbornik radova drugog pedagoškog foruma* (43–48). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti, katedra za solfедо.
- Bajić, I. (1904). *Teorija pravilnog notnog pevanja*. Novi Sad: Parna štamparija Đorđa Ivkovića.
- Belić, A. (2000). Jezik i muzika. U: Gortan-Premk, D. (ur.). *O različitim pitanjima savremenog jezika* (90–93). Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Budućnost.
- Bleking, Dž. (1992). *Pojam muzikalnosti*. Beograd: Nolit.
- Cvejić, B., Cvejić, D. (2009). *Umetnost pevanja*. Beograd: IP SIGNATURE.
- Despić, D. (1986). *Melodika: tonski slog – prvi deo*. Beograd: Univerzitet umetnosti. Drobni, I. (2008). *Metodičke osnove vokalno-instrumentalne nastave*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Garsija, M. mlađi (2002). *Garsijina škola – Kompletna rasprava o pevačkom umeću, I deo*. Beograd: Studio Lirika.
- Garsija, M. mlađi (2003). *Garsijina škola – Kompletna rasprava o pevačkom umeću, I deo*. Beograd: Studio Lirika.
- Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S. (2008). *Vodič za dobar udžbenik – opšti standardi kvaliteta udžbenika*. Novi Sad: Platoneum.
- Lehmann, L. (2004). *Moja umetnost pevanja*. Beograd: Studio Lirika.
- Levitin, D. (2011). *Muzika i mozak. Zašto volimo muziku*. Novi Sad: Psihopolis.
- Levkov, Lj. (2007). Priručnici za nastavnike: srpski jezik, svet oko nas, priroda i društvo. U: Plut, D. (ur.). *Kvalitet udžbenika za mlađi školski uzrast* (309–331). Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta.
- Milanković, V. (2003). *Kolibri*. Beograd: Radio Beograd: BEMUS. (Beograd: štamparija Zagorac).
- Milanković, V. i Petrović, M. (2014). Umetnost najmanje ptice na svetu: hor Kolibri i pedagoško umeće Milice Manojlović: povodom 50 godina od osnivanja hora Kolibri. *Tradicija kao inspiracija* (631–641). Banja Luka: Akademija umjetnosti Univerziteta, Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Muzikološko društvo Republike Srpske.
- Nastasijević, S. (1972). *Muzika kao opšti fenomen u umetnostima*. Vranjačka Banja: Zamak kulture.
- Peno, V. (2013). Reč i melodija u stvaralaštvu Momčila i Svetomira Nastasijevića. *Muzikologija*, 15, 91–104. Posećeno na: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1450-9814/2013/1450-98141315091P.pdf>.
- Peretz, I. (2008). *Music, language and modularity in action*. Retrieved September 20, 2014. from https://isc.uqam.ca/upload/files/Confrences/2009/20090306_LanguageAndMusic.pdf.

- Peretz, I. & Zatorre, R. (2005). Brain organization for music processing. *Annu Rev. Psychology*, 56, 89–114. Retrieved June, 13, 2014. from <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic951137.files/musicProcessing-peretzZatorre.pdf>.
- Petrović, M. (2000). Put do prirodnog pevanja: pravilno pevanje na primeru pedagoške aktivnosti Irine Arsikin i Milice Manojlović. U: Milanković, V. (ur.). *Zbornik radova drugog pedagoškog foruma* (49–62). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Petrović, M. (2014). *Uloga akcenta u srpskoj solo pesmi*. Beograd: Službeni glasnik.
- Radoš, K. (2010). *Psihologija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike. *Sing Up*. Retrieved from <https://www.singup.org>.
- Stojanović, G. (2001). *Komparativna metodologija nastave muzičke pismenosti i početnog čitanja i pisanja* (doktorska disertacija). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Stošić, A. (2008). Polifunkcionalnost pesme u nastavi muzičke kulture. *Pedagogija*, 63 (1), 62–74.
- Stošić, A. & Janjic, M. (2011). Theatrical communication method in contemporary language and music teaching. *Teacher's Competences and the Learning Environment* (79–95). Nowym Sacz – Beograd: Panstwowa Wyzsza Szkola Zawodowa, Učiteljski fakultet.
- Vasiljević, A. M. (1940a). *Notno pevanje u teoriji i praksi*. I deo za prvi razred. Kompletna metoda za nastavu školskog pevanja u srednjim i učiteljskim školama. Beograd: Izdanje Jovana Frajta.
- Vasiljević, A. M. (1940b). *Notno pevanje u teoriji i praksi*. II deo za drugi razred. Kompletna metoda za nastavu školskog pevanja u srednjim i učiteljskim školama. Beograd: Izdanje Jovana Frajta.
- Vasiljević, Z. M. (2000). *Rat za srpsku muzičku pismenost*. Beograd: Prosveta.
- Vasiljević, Z. M. (2006). *Metodika muzičke pismenosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Vigotski, L. (1996). *Pitanja teorije i istorije psihologije*. U: Vigotski, L. *Sabrana dela, I*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Welch, G. F., Himonides, E., Papageorgi, I., Saunders, J., Rinta, T., Stewart, C., Preti, C., Lani, J., Vraka, M. & Hill, J. (2009). The National *Singing Programme for primary schools in England: an initial baseline study*. *Music Education, Research*, 11 (1), 1–22.
- Završki, J. (1979). *Rad sa dječjim pevačkim zborom, metodički priručnik za nastavnike glazbenog odgoja i voditelje dječjih pjevačkih zborova*. Zagreb: Školska knjiga.
- Zimmerman, M. P. (1971/2011). *Musical characteristics of children*. *Visions of Research in Music Education*, 17. Retrieved October 21, 2013. from <http://www-usr.rider.edu/~vrme/v17n1/visions/article8>.

Прилог 1.

Табела 2. Адекватности музичкој материјала према амбијусу, регистрау и редоследу уџбеничкој комилеџа Креативној центри.

Разред N	Адекватан амбитус и регистар		Редослед музичког материјала		Песме које изазивају даље ширење граница амбитуса	
	да	не	одговара	не одгов.	Од средњег ка дубоком регистру	Од средњег ка високом регистру
1. разред (20)	70%	30%	55%	45%	15%	15%
2. разред (28)	92,86%	7.14%	75%	25%	7,14%	21.42%
3. разред (36)	44,44%	0%	41,67%	2,77%	0%	5,55%
4. разред (37)	59,45%	0%	56,75%	2,70%	2,70%	2,70%

Табела 3. Адекватности музичкој материјала према амбијусу, регистрау и редоследу уџбеничкој комилеџа Завода за уџбенике.

Разред N	Адекватан амбитус и регистар		Редослед музичког материјала		Песме које изазивају даље ширење граница амбитуса	
	да	не	одговара	не одгов.	Од средњег ка дубоком регистру	Од средњег ка високом регистру
1. разред (22)	90,90%	9,10%	86,37 %	13,63%	4,54%	/
2. разред (23)	95,65%	4,35%	91,31 %	8,69%	4,54%	30,43%
3. разред (31)	45,16%	3,22%	40,71 %	4,45%	3,22%	3,22%
4. разред (43)	60,46%	0%	60,46%	0%	6,97%	2,32%

Табела 4. Адекватности музичкој материјала према амбијусу, регистрау и редоследу уџбеничкој комилеџа Klett.

Разред N	Адекватан амбитус и регистар		Редослед музичког материјала		Песме које изазивају даље ширење граница амбитуса	
	да	не	одговара	не одгов.	Од средњег ка дубоком регистру	Од средњег ка високом регистру
1. разред (19)	73,68%	26,31 %	68,43%	31,57%	15,78%	10,52%
2. разред (18)	94,45%	5,55 %	88,89%	11,11%	5,55%	27,77%
3. разред (15)	33,33%	0%	33,33 %	0%	0%	0%
4. разред (19)	36,84%	5,26%	31,58%	5,26%	0%	10,52%

Summary

The aim of the paper is examining functionality of music material from the Music course book from the aspect of the role in vocal development, in accordance with natural vocal maturity of student's age 7 to 11. Analysed system which the resource pack creates by the choice of music material and accompanying sound tracks (CD with the course book), as well as the way in which the manual supports it with metrological instructions. The course book and the resource pack are seen thorough the methodological potential which is being enriched by developmental-supporting means of vocal and interpretative abilities. Our aim was to represent author's strategies which by creating the choice and the order of musical contents stimulate and encourage further development of the both aspects of vocal development. The results have shown that the course book can be path which functionally encourages developmental phases of vocal abilities. Nevertheless, empirical research determined that only one third of teachers use a course book as a systematic means in teaching through all four classes and this points at the need of strengthening professional competencies in the situation when the course books of different publishers differ in each grade. Methodological implications of the paper are directed towards observing possibilities for new solutions for creating structural components of the course books and suggestions for strengthening the connection between musical and lingual development.

Key words: *course book and a resource pack for Music, vocal abilities, ambitious, vocal and interpretative abilities.*